

Pázmány Imádságos Könyve mint udvarlás tárgya

1689-ben a következő címmel jelent meg Pázmány Imádságos Könyve: **IMADSAGOS KÖNYV, MELLYET IRT, PÁZMANY PETER, A' BOLDOG EMLEKEZETÜ CARDINAL ES ESZTERGOMI ERSEK. NYOMTATTATOT** Hetedfzer. NAGY-SZOMBATBAN AZ ACADEMIAI BÖTÜKKEL M.D.C. LXXXIX. Elzt.

Közismert, hogy Pázmány 1606-ban Grácban jelentette meg először *Keresztyeni imádságos koenyv* címen ezt a munkát¹, amelynek rendkívül nagy sikere volt nemcsak a katolikusok, hanem a protestánsok körében is.² Az előbb idézett hetediknek mondott kiadásról már Szabó Károly megállapította, hogy tulajdonképpen a kilencedik kiadás, hiszen 1689 előtt nyolc kiadás napvilágot látott.³ Szabó a pesti kegyesrendi könyvtárban találta meg az 1689-es kiadást, Hellebrant Árpád a prágai egyetemi könyvtárban levő példányt írja le,⁴ ennek és a Ráth György könyvtárában talált példány alapján⁵ sorolja fel a példányokat Sztrypszky Hiador.⁶ Úgy tűnik ilyen körülmények között, hogy a kilencedik kiadást ajánlotta a „könyvnyomtató” Rákóczi Juliannának.

Cikkem tárgya ez az ajánlás, amelynek tudomásom szerint eddig senki nem tulajdonított különösebb jelentőséget. Pedig megérdemli a figyelmet. II. Rákóczi Ferenc, amikor 1695-ben a bécsi udvarhoz fordult, hogy az adja meg számára a birodalmi hercegi címet, érvei között megemlíti, hogy nővérét fejedelmi címmel illeték azután is, hogy a családot Bécsbe vitték. Bizonyíték erre az az imádságos könyv, amelyet a jezsuiták adtak ki „az egyik ausztriai nyomdában” nővérének ajánlva.⁷

Valóban, a dedikáció így kezdődik: „A' MELTOSAGOS RAKOCZI JULIANA FEJEDELEM Kifs Afzsfonyhoz.” Szövege a következő:

Ritka madár helyett, hogy hírét hallotta Nagyságodnak, már régen kivánta: és hogy jövetelét fülhegyvel hallotta; fzeméllýében látni annál inkább ohajtotta: a' mint hogy elérkezésében kedveffen vette, fziveffen látta; üdvözelve áldotta a' Királyi, sőt Császári Felsegek fzüló Dajkája, híres BÉCS-VAROSA Nagyságodat: hogy azzal nem annyira

¹ RMK I. 403.

² Vö. Gajkó István: *A XVII. század katolikus imádságirodalma*, Budapest, 1936. és Holl Béla: *Anyanyelvünk, imádságunk*, Vigilia, 1957.

³ MKsz 1878, 317.

⁴ MKsz 1898, 58.

⁵ Ak. Ért. 1905, 589.

⁶ SZTRIPSZKY Hiador: *Adalékok Szabó Károly: Régi magyar könyvtár c. munkájának 1—2 kötetéhez*, Budapest, 1967. 216.

⁷ A birodalmi hercegi címmel kapcsolatos eljárás iratai az Országos Levéltárban 1956-ban elpusztultak, a másolat a Magyar Tudományos Akadémia kéziratárában Ms 4967.

A MELTOSÁGOS
 RAKOCZI
 JULIANA FEJEDELEM
 Kís. Aszszonyhoz.

Itka madár helyett, *hogy hi-
 réi hallotta Nagyságodnak, már
 régen kívánta: és hogy jövedelét föl-
 hegyet hallotta; személyében látni
 annál inkább okajtotta: a' mint hogy el-érkezé-
 sében kedvesen vette, szívessen látta; hárszélvén
 áldotta a' Királyi, sőt Császári Felsőgek szülő Daj-
 kája, hies BECS-VAROSA Nagyságodat;
 hogy azzal nem annyira Czimeres Paclirtái,
 mint földi Paradicsom madarai kívánatos kalit-
 kájában foghatná Ritka Madarát; vagy inkább
 szerelme kebelében fogadhatná, kapcsolhatná a'
 Méltóságos FEJEDELEM Kís. Aszszonyt,
 RAKOCZI JULIANAT. Nem ok-
 nélkül alitván ama mennyei Jegyes, szűzek Völe-
 gényse szerelem énekében említett Ritka Madá-
 ron,*

(2

ron,

Istennek kedves, s embernek borszoros; de jövenél
 tisztább kézből nyújtáuk, annál kedvesb, annál
 borszoros; azért Szeni Pál is mikor az imádságra
 int, azt írja fel, hogy írjára fel-emelt kézzel imá-
 mádkozzunk, és dicsírjük az Urat.

Mivel pedig a Jován tulajdonsága az, hogy má-
 sokkal, számokkal közdölje magát; azért nem akar-
 ta Nagyságod oly magányosnak lenni még Isten-
 nyújtani szokott síve járátát, Gyakor áttatóságot is
 (abban nyitkezesevén minden jónak fundamentumát.)

Hanem hogy egész Magyar Nemzetével láttatbarnék
 egy szívet, lélekkel bathatóban többekkel, ezekkel,
 szegény Hazájának meg-teremtő régi bölcsőségért I-
 stent imánai; amaz Uti társ nevé könyvetitke után
 vette elő a bölög emlékezetű Magyar KARDINAL,
 PAZMANY PETER, ESZIERGOMI ERSEK
 írta Imádságos könyvét, és most ujobbán ki-nyomatá-
 tatta. A miért noha bőven vélti Isten Áldását Nagy-
 ságod, mind azon-áttal az én kreátságom mind ma-
 gam, s mind egykú elem egyet értő egész Országos
 Magyar Nemzet képbén az; hogy valamit abból jár-
 vessen kár Nagyságod magának, vagy misfoknak, min-
 denekét meg-nyerjen. Ehesse Isten Nagyságodat fön-
 rencsésen sok százados ézzenődik Országunknak éhez-
 végére.

Nagyságodnak Leg kisseb Szolgája

A' Nagyszombati könyv-nyomató,

AZ

X 3

ron, egy Galambon: una est columba cant.
 6. jelenetni Nagyságodat. Abol é mái na-
 pigan is nem csak mint régi Eöfűl vett FEJE-
 DELMI vérnek, Méltóságos Nemzetnek;
 hanem inkább, ritkább öddé ebbt meg ért okos szép
 Elmének, nagy okosságú szűznék véle egyzött
 nevelkedő Istenes ritka szép erkölcset, dnygalt ár-
 zatlansággal tündökös életét. Szem kívánó, szív hó-
 diró, tekintetes magy viselését; lelkét élesztő kegyes
 nyájias b-izéletét; (hogy tudva ne emlitsem, a' mi-
 nek mind ezek csak külső jelei) ritkán látott, s'
 ballot lelké buzgó áttatóságot; álmétközve csudálgya.

Nem csudállgya; de sobajtya a' Magyar
 Nemzet, mint feizkében költ Madarát, Nagy-
 ságodat; nem csudállgya az ő Madarának, Ga-
 lambjának Egben járó szemeit, Nagyságodnak
 szempontjait szemmel látott Istenes szép áttatóságot;
 természetet találdm-ágit: azok által remélvén to-
 váb is Istennek sejtére bőv áldágit; tudván azt jól,
 hogy: Pietas ad omnia utilis; promissionem
 habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. I Tim.
 c. 4. v. 8. Az Isteni tisztetet mindenekre hajz-
 nos, igirete krón a' mostani, és a' következendő élet
 felől. Igen jól tudván azt is, hogy szép ugyan az
 Arany alma, de mennél tekintetesb kézből véte-
 tik; annál kellemetesb. Így az Isteni tisztetet is
 Isten-

Czimeres Pacfirtái, mint földi Paradicsom madarai kívánatos kalitkájában foghatná Ritka Madarát; vagy inkább Izerelme kebelében fogadhatná, kapcsolhatná a' Méltóságos FEJEDELEM Kís Afzfonyt, RAKOCZI JULIANAT. Nem ok nélkül alitván ama menyeyei Jegyes, Izüek Völegénye Izerelm énekében említett Ritka Madáron, egy Galambon: una est columba cant. 6. jelentetni Nagyságodat. Ahol e' mái napiglan is nem csak mint régi Eöftül vett FEJEDELMi vének, Méltóságos Nemzetnek; hanem inkább, ritkáb üdö előtt meg ért okos szép Elmének, nagy okofságu Izüznek véle együtt nevelkedő Iftenes ritka Izüp erkölcsét, Angyali ártatlansággal tündöklő életét; Izem kívánó, Izüv hódító, tekintetes maga vifelését; lelket élelftő kegyes nyájas befzédét: (hogy tudva ne említsem, a' minek mind ezek csak külső jelei) ritkán látott, s' hallot leki buzgó átitatofságot: álmétkodva cfudállya.

Nem cfudállya; de sohajtya a' Magyar Nemzet, mert fézfzkében költ Madarát, Nagy ságodat; nem cfudállya az ő Madarának, Galambjának Egben járó Izezeit, Nagyságodnak naponként fzemmel látott Iftenes Izüp átitatofságát; termézfete tulajdonságát; azok által remélvén továb-is Iftennek fejére bőv áldáfit: tudván azt jól, hogy: Pietas ad omnia utilis promiffionem habens vitae, quae nunc est, et futurae. I. Tim. c. 4. v. 8. Az Ifteni tífztelet mindenekre hafznos, igirete lévén a' moftani, és a' következendő élet felől. Igen jól tudván azt is, hogy Izüp ugyan az Arany-alma, de mennél tekintetesb kézből vétetik; annál kellemetesb. Igy az ifteni tífztelet is Iftennek kedves, s' embernek hafznos; de mennél tífztább kézből nyújtatik, annál kedvesb, annál hafznosb; azért Szent Pál is mikor az imádságra int, azt téfzi fel, hogy tífzta a fel-emelt kézzel imádkozunk, és dicfirjük az Urat.

Mivel pedig a' Jónak tulajdonsága az, hogy máfokkal, Izámfokkal közölteffe magát; azért nem akarta Nagyságod olly magánofnak lenni még Iftenhez nyujtani fzikott Izüve járását, gyakor átitatofságát-is (abban helyhezettvén minden jónak fundamentomát.) Hanem hogy egézf Magyar Nemzetével láttathatnék egy Izüvel, lélekkal hathatósban többekkel, ezerekkel, Izegény Hazájának meg térendő régi boldogságáért Iftent imádni; amaz Utitárs nevü könyvetske után vette elő a' boldog emlekezeti Magyar KARDINAL, PAZMANY PETER, ESZTERGOMI ÉRSEK írta Imádságos könyvét, és moft ujobban ki-nyomtattatta. A' miért noha bőven véfzi Iftent áldását Nagyságod, mind azon-által az én kívánságom mind magam, s' mindegyütt velem egytet értő egézf Orzfágos Magyar Nemzet képében az; hogy valamit abbol Izüveffen kér Nagyságod magának, vagy máfoknak, mindeneket meg-nyerjen. Elteffe Iftent Nagyságodat Izerencséfven fok Izámos elzten-dőkgi Orzfágunknak ékefségére

Nagyságodnak Leg kiffeb Szolgája
A' Nagyfzombati könyv-nyomatató.'

A barokk stílusú ajánlás világosan utal arra, hogy aki az *Imádságos Könyvet* kiadatja, Rákóczi Julianna kezére pályázik. Félreérthetetlenül elmondja: „nem annyira címeres pacsirtái”, mint inkább „földi paradicsommadarai” kalitkájában szeretné megfogni a ritka madarat, amelyet végül is a galambbal azonosít és „szerelme kebelébe” szeretné fogadni őt. Az udvarló utal a kép forrására is, a „Mennyei Szüzek völegényének szerelem-énekére”, Salamon Énekek Éneke második részének hatodik darabjára s ott is a nyolcadik versorra: Una est columba mea, perfecta mea. Magyarul: „De galambom csak egy van, ez a tökéletes.” Salamon felsorolja, hogy van 60 királynéja és 80 másodrangú felesége és számtalan más lány is udvarában, de egyik sem hasonlítható a tökéleteshez. Salamon a lány szépségét és tisztaságát dicséri, a dedikáció szerzője mindenekelőtt okosságát, ritka szép erkölcsét, angyali ártatlanságát, tekintetes magaviselését, nyájas beszédét, amelyek mind „lelki buzgó ájtatosságának” külső jelei. A kegyességet tartja ugyanis a legfőbb erénynek és az ajánlásban kitér ezzel kapcsolatban Pál apostol Timoteushoz írt első levelének arra a részére, amely a kegyesség hasznáról szól. Idézi a 4. rész 8. sorát: „A kegyesség pedig mindenre hasznos, mert megvan benne a jelen és a jövőndő élet ígérete.” Érdemes megjegyezni, hogy ez a textus azok ellen szól, akik tiltják a házasságot és bizonyos ételek élvezetét, amelyeket pedig az isten teremtett. Pál apostol hangsúlyozza: „Mert az Isten minden teremtménye jó és egy sem

elvetendő, ha hálaadással élnek vele, mert megszentelődik az Isten igéje és a könyörgés által.” A szöveg tehát nemcsak a kegyességet és különösen Rákóczi Julianna kegyességét dicséri, hanem ismét utal a házasságra.

Az ajánló ugyanakkor nagy gondot fordít arra, hogy kiemelje a fejedelmi kisasszony magyarságát, a „magyar nemzethez” való tartozását. Rákóczi Juliannát „nem csudálja”, de „sóhajtja a magyar nemzet”, fészkében költ madárnak, tehát sajátjának tartja. Az ajánlás írója úgy lép fel, mint aki Rákóczi Juliannával együtt akar imádkozni istenhez „szegény hazájának megtérendő régi boldogságáért”. Azt reméli, hogy a vele egyetértő „egész országos magyar nemzet képében” kívánhatja: „Valamit abból (ti. Isten áldásából) szívesen kér Nagyságod magának vagy másoknak, mindeneket megnyerjen”. Érdekes a kifejezés is, amely azt óhajtja, hogy az ország ékességére isten a Rákóczi-ház leszármazottját szerencsésen, sok számos esztendeig éltesse.

Aláíróként a nagyszombati könyvnyomtató szerepel, utalásaiából azonban kiderül, hogy semmi módon nem lehet nyomdász a szöveg szerzője. Az Országos Levéltárban őrzött Batthányi-család iratai között⁸ megtaláljuk Kecskeméti János Batthányi Ádámhoz írott leveleit, s ezek között egyet, amely kétségkívül bizonyítja, hogy az ajánlás szerzője maga a jezsuita. Kecskeméti adataink szerint 1633-ban született Kecskeméten, 1659-ben Nagyszombaton lépett a jezsuita rendbe, felsőfokú tanulmányait Kassán végezte, itt volt hitszónok, majd ugyanezt a funkciót Győrben, Kőszegen, Nagyszombatban is betöltötte. Egy ideig Nagyszombatban volt kollégiumi igazgató, majd 14 éven keresztül a bécsi Pasmaneumot vezette.⁹ Működési helyei azt bizonyítják, hogy egyaránt kapcsolatba került a Rákóczi családdal és a Batthányiakkal.

Batthányi Ádám annak a Batthányi Kristófnak volt a fia, aki hosszú évtizedekig a „Kanizsával szembeni végek” főkapitánya volt, de 1683-ban Thököly felszólítására a kurucok mellé állt. Bécs felszabadítása után sietett élni az amnesztiával s részt vett fiával együtt a török elleni hadjáratokban. 1686-ban fia javára lemondott a főkapitányságról s az új főkapitány rövidesen tábornoki rangot kapott.¹⁰

Ismeretes, hogy Zrínyi Ilonát Munkács feladása után két gyermekével Bécsbe vitték, ahova 1688. március 27-én érkezett. Az anyát és lányát az orsolyarendi apácáknál helyezték el, a fiút a gyám, Kollonics Lipót győri püspök, a csehországi Neuhausba (cseh nevén Jindrichův Hradecbe) küldte a jezsuita kollégiumba.

A Bécsben tartózkodó magyarok kapcsolatba léptek Zrínyi Ilonával és a kapcsolattartás egyik fő közvetítője a Pasmaneum igazgatója, Kecskeméti János lett. Kecskeméti 1688. augusztus 23-i levelében írja, hogy Kollonics Batthányi Ádám képét adta neki és ezt meglátta Rákóczi Julianna, aki érdeklődni kezdett iránta. A jezsuita egy másolatot akar csináltatni, hogy azt át-nyújthassa neki. Beszélt Zrínyi Ilonával is Batthányi Ádámról, aki nem sok jót mondott a Batthányiakról, de a beszélgetés folyamán megenyhült és maga is felfigyelt a házasság lehetőségére.

1688. augusztus 27-i levelében Kecskeméti már azt írja Batthányi Ádámnak, hogy szeretne szolgálatára lenni a Rákóczi Juliannával tervezett házasság

⁸ OL Batthányi-missilisek P. 1394.

⁹ SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái*, Budapest, 1897. V. 1318—19.

¹⁰ *Magyar Életrajzi Lexikon*, Budapest, 1967. I. 143.

megvalósításában. Ezt annál inkább vállalja, mert szerinte a kardinális, tehát Kollonics Lipót is szívesen gondol erre a tervre:

„Ma reggeli 8 óra tájban mentem vala be az H.-hoz (Heléna nevét rövidíti így, tehát Zrínyi Ilonáról van szó), kivel egész órán át tovább beszélgettem magánosan, a többi között. Még nem tudja ugyan az J. (Julianna), maga is mi leszen, világi-e, nem-e. De én gondolnám inkább, hogy világi leszen, s minthogy (amint tréfálódik) még megholt teste sem akarná Magyarországon kívül lenni, magyarhoz fog menni. Melyre mondá a H.: nem leszen az, hol most vagyon holtig feketében tudhatni, de hogy másutt szürkében ne öltözhessen, nem annyira láthatni még által. Magyarországot pedig azért emlegeti, hogy ott vagyon jószága, s ubi thesaurus, ibi et cor. . . Ott jár az H. elméje, hogy előbb meg nem tudhatni, mi fog az J. lenni, hanem akkor ha udvarnál fog lakni, ott kétfelé tekintvén, mi legyen a világi s mi a más állapot, megtanulja. A méltóságos kardinál pedig velem együtt oly hiszemben vagyon, hogy nem igen sokáig fog az J. magányosan lenni.”

Kecskeméti nemcsak Kollonics egyetértését akarja megnyerni a házassághoz, hanem a császár gyóntatóját, páter Müllert is, (akit ő Millernek ír). Arról tárgyal vele, hogy milyen feltételek mellett lehet megkötni a házasságot, kell-e ehhez egyéb, mint az anya beleegyezése. (1689. március 28.)

A pártfogás keresése annál inkább fontos, mert nyilvánvaló, hogy Julianna körül növekszik a kérők serege. A legkomolyabb közöttük Ferdinand Gobert Aspremont-Reckheim gróf, császári tábornok, aki ebben az időben a felső-magyarországi főparancsnok. Kecskeméti elsősorban ellene igyekszik fellépni, mégpedig azon az alapon, hogy helyesebb lenne, ha Julianna magyarhoz menne feleségül. 1689. július 9-i levelében szól arról, hogy milyen beszélgetést folytatott Juliannával „az idegen nemzettel való szövetség és atyafiúság” dolgában. Julianna úgy látszik — valószínűleg anyja tanácsára — hajlik afelé, hogy inkább Aspremont-ot válassza, mint Batthányit. Kecskeméti el van szánva arra, hogy a kerítő asszony szemére veti „rebelliségét”, hogy „maga volt, aki előbb a Nagyságod nálam lévő képét hordozván Nagyságodnak, most pedig a német képét minap postán hozván, annak akarja keríteni, sőt erővel adatni öcsét az én és szerzetem méltatlan gyűlöltetésére”. A gyűlöltetés arra vonatkozik, hogy Aspremont Kassáról levelet írt bécsi pártfogóinak, amelyben különböző üzemekkel vádolja Kecskeméti és a jezsuitákat. Aspremont 1689. július 11-i levelének másolatát Kecskeméti elküldi Batthányi Ádámnak. Hogy pontosan ki a kerítőasszony, nem lehet tudni; feltehető hogy Aspremont valamelyik nőtestvére.

De nemcsak Aspremont pályázik Julianna kezére, hanem Csáky Zsigmond is, akit Kecskeméti nem vesz komolyan, de azért ellene is igyekszik intézkedéseit megtenni. (1689. július 28.)

Közben szorgalmasan jár Zrínyi Ilonához s felolvassa előtte és Julianna előtt a török ellen harcoló Batthányi Ádám leveleit. 1689. augusztus 3-i levele a következő jelenetet idézi:

„Alig végezém Nagyságodhoz küldendő mai leveletem, hogy hivata be az H. akarván megmutatni, ha tetszik-e amely casulát véle csináltak. Az egész compániájával együtt lévén, akarta hogy magamon megpróbálnám, de én akarván máson szememmel látnom, adtam alumnusomra, kire egész szépen illett s nekem tetszett. Mig a stóla munkában lévén, mivel nem láthattam, monda az J. felőle, hogy jó leszen abban esküdtetni, melyen elfakadunk nevetve s mondánk, hogy aki, mit akar, arról álmodik. Elpirula ugyan, de meg nem szomorodik, kezdvén inkább a stólának tetszetős voltát magyarázni. Én azon alkalmatossággal megolvastam a Nagyságod mai napon vett levelének első és utolsó cikkelyét előttük. Tetszett ugyan, hogy Nagyságod kétfelé való (itt kimaradt egy szó, valószínűleg: szakadásra) kész volna, de velem együtt ítélték, hogy nem lehet egynek kétfelé szakadni.”

Ezeket az előzményeket ismertetnünk kellett, mielőtt szólunk Kecskeméti 1689. augusztus 6-i Batthányihoz írt leveléről, amelyben Pázmány *Imádságos Könyvének* kiadásáról tájékoztat. Miután megírja, hogy különböző rágalmakat terjesztenek róla és a jezsuitákról, a következőket mondja:

„Igen nagy szerencsémre esett az is, hogy elhagyván a Nagyságod tetszéséből a kanári madaras praefatiót, a galambosnak egy részét megváltoztattam, kihagyván abból a vérhez vonzó magyar vért, mely helyében a Nagyságod erszényére mit nyomtattak, ki talám nem elvető. Melyről is bizodalmasan elvárom a Nagyságod ítéletét. Most kötettem itt a könyvnek egynehányát. Készek lesznek infallibiliter ad 18. augusti, az H. ünnepére...”

Tudatja Batthányival azt is, hogy Csáky Zsigmond elhagyta Bécsset, „azonban szünetlen szerelmes levelekkel ostromolják az J.-t, a kassai úr egytestvér nőtény atyafiai, amint nekem azt H. beszéllette, de falra hányják a borsót, annyit tudok benne. Hogy volna kedves a 40 esztendőös özvegy, így beszélget az J.” Ehhez a levélhez mellékeli az ajánlás kefelevonatát, amely megegyezik a nyomtatott szöveggel.

Mindebből világosan kitetszik, hogy Kecskeméti írta az ajánlást, mégpedig két változatban, az egyik kanári madárhoz hasonlította Rákóczi Juliannát, a másik galambhoz. Végül is a galambos változatot választotta, de kihagyta belőle a „vérhez vonzó (tehát vonzódó) magyar vért”, amely túl közvetlen utalás volt a házasságra és a magyarságra.

Az *Imádságos Könyv* eljutott Rákóczi Juliannához s a fogadtatásról Kecskeméti 1689. szeptember 16-án így számol be Batthányi Ádámnak:

„Az J. ma is kérdezte tőlem, ki lehet az, aki öt galambhoz, paradicsomi madárhoz láttatott hasonlítani. Felelek, hogy a szombati könyvnyomtató nevét látni alatta, aki talán, ha az J. tovább is szívével kívánja, bagolyhoz fogja hasonlítani. Nevette, szokása szerint. Kérdezte tovább, hogy hány exemplart, mennyiért nyomtatott ki. Mondok, hogy 100 forintot felvén, azután nyomtatott 300 exemplart, melynek már nagyrésze ki is terjedett egész Alsó- és Felsőmagyarországra, ahol valaki olvassa, azt gondolja, hogyha nem az volna az J., akit leírtak, legalább olyannak kellene lenni. Entőlem ugyan ki nem tudódik, ki lett légyen olyan dicsirője, noha úgy veszem eszemben, nem olyan vak, hogy a rostan által nem látna. Igen emlegeté azt is, hogy mi mindennap a kertben mulattyuk magunkat, amint ugy is volt e héten, az hol ő csak gondolattal nézi a kanisai rab felemelhette kőoszlopot, melyet a leányasszonyok minap ott kinn lévén és megszemlélvén, nagy dicsirettel leírtak előtte.”

Ez utóbbi utalás Kanizsa ostromára, amelyet Batthányi Ádám irányított, s amelynek részleteit Bécsbe is megírta. Sőt Bécsbe küldte azt a nagy kőoszlopot, melyet egy rab felemelt.

Zrínyi Ilona és Julianna élénken érdeklődnek a kanizsai ostrom további eseményei iránt is. 1689. szeptember 16-án Kecskeméti azt írja Batthányi Ádámnak, hogy tőle tudakozódtak, vajon igaz-e a hír, hogy a keresztények megvették Kanizsát. Különböztet tovább tréfálkozik a bagoly hasonlaton:

„Akarnám, ha az maga holnap vétek nélkül, mert tréfás kedve szerént, bagolyhoz hasonlítandó remetefejú J. ilyen estve, a baglyokkal sötétben többet látván, találna bagolynek bagoly fia igazat mondani az aránt az H.-val. Elég az, hogy jó jelnek lenni vélhettyük, de futuris contingentibus, mikor ezek ily szorgalmatosan korteskednek a kanisaiakról. Itt látna bezzeg ember bagolynek sólyomfiat. Ennek hallatára magánosan ma olvastam, amit Morvából az úrfi P. régens vele recreálván magát, ír, hogy mostani uttyokban hallották, hogy Sua Excellencia velit eum illa inire Societatem. Melyre nevetett az J., mert nevettem én is, et consultius contienimus ambo.”

Keckeméti továbbra is szorgalmasan tájékoztatta Batthányi Ádámot a Julianna körüli dolgokról, de végül is buzgó közreműködése nem járt sikerrel. Két év múltával, 1691. június 24-én Julianna mégis Aspremont felesége lett. Ebben nyilvánvalóan nagy szerepe volt Zrínyi Ilonának, aki úgy vélte, hogy a külföldi rokonság védelmet nyújt gyermekeinek.

BÉLA KÖPECZI

Le Livre de Prières de Pázmány: objet de galanterie

L'ouvrage de Péter Pázmány, intitulé *Imadsagos könyv* (Livre de prières) parut pour la première fois en 1606, à Graz. A cause de son grand succès, l'ouvrage fut publié encore à plusieurs reprises; la neuvième édition parut en 1689, à Nagyszombat (Trnava) que l'imprimeur dédia à Julianna Rákóczi. Cette dédicace mérite une attention particulière, parce que François II Rákóczi se référa, entre autres, à elle quand, en 1695 il demanda à la cour de Vienne le titre de prince de l'Empire.

Le texte de la dédicace baroque prouve que l'éditeur du Livre de Prières prétendait à la main de Julianna Rákóczi. L'auteur de la dédicace tâchait de souligner l'origine hongroise de la demoiselle princière, son appartenance à la «nation hongroise». A la base de la lettre de János Keckeméti, directeur du Pasmaneum de Vienne, écrite le 6 août 1689 à Adám Batthyány, on peut démontrer que cette dédicace fut écrite par lui, au nom du général Adám Batthyány, en deux variantes, dont il supprima celle dans laquelle il y avait un renvoi immédiat au mariage et à l'origine hongroise.

Bien que Keckeméti continue à informer dans ses lettres Adám Batthány des choses concernant Julianna, ses efforts ne seront pas couronnés de succès: le 24 juin 1691, Julianna devient la femme du comte Ferdinand Gobert Aspremont-Reckheim.